

ภาษากับเหตุผล

เหตุและผลคืออะไร?

ความหมายของ "เหตุ" และ "ผล"

เหตุ หมายถึง สิ่งที่เป็นต้นกำเนิด หรือ สิ่งที่ทำให้เกิดสิ่งอื่นตามมา
เราอาจเรียกเหตุนี้ว่าสาเหตุ หรือมูลเหตุก็ได้

ผล หมายถึง สิ่งที่เกิดตามมาจากเหตุ เราอาจเรียกผลที่เกิดขึ้นว่า
ผลที่ได้ หรือผลลัพธ์

ตัวอย่าง ฉันหกล้ม ผลก็คือ ฉันรู้สึกรำคาญ

ผลของเหตุการณ์หนึ่งอาจกลายเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์
อื่นต่อเนื่องกันไปโดยไม่สิ้นสุด

ยกตัวอย่างเช่น

เหตุ: ฉันหกล้ม ผล: ฉันรู้สึกรำคาญ

เหตุ: ฉันรู้สึกรำคาญ ผล: ฉันร้องไห้

เหตุผล คืออะไร?

“เหตุผล”

หมายถึง หลักความจริง กฎเกณฑ์ข้อมูลที่เราใช้สนับสนุนข้อสรุป
ลักษณะของข้อสรุปอาจจะเป็นข้อสังเกต ข้อคิด ข้อตัดสินใจ
ข้อสันนิษฐาน การคาดคะเน หรือข้อยุติเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ให้นักเรียนยกตัวอย่างประโยคที่เป็นการแสดงเหตุและผล

เช่น เพราะฝนตก กบจึงร้อง

น้องร้องไห้ เพราะถูกแม่ตี

เพราะเธอไม่อ่านหนังสือเลยสอบตก

ภาษาที่ใช้แสดงเหตุผล

ภาษาที่ใช้แสดงเหตุผลมี 2 ลักษณะใหญ่ ได้แก่
ใช้สันธานแสดงเหตุผล และไม่ใช่สันธาน

ใช้สันธานแสดงเหตุผล
แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- เรียงเหตุผลไว้ก่อนข้อสรุป
- เรียงข้อสรุปไว้ก่อนเหตุผล

เรียงเหตุผลไว้ก่อนข้อสรุป

เช่น

... จึง ...

... ดังนั้นจึง ...

เพราะ ... (จึง) ...

เพราะว่า... (จึง) ...

ภาษาที่ใช้แสดงเหตุผล

ภาษาที่ใช้แสดงเหตุผลมี 2 ลักษณะใหญ่ ได้แก่
ใช้สันธานแสดงเหตุผล และไม่ใช่สันธาน

ใช้สันธานแสดงเหตุผล

แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- เรียงเหตุผลไว้ก่อนข้อสรุป
- เรียงข้อสรุปไว้ก่อนเหตุผล

เรียงข้อสรุปไว้ก่อนเหตุผล

เช่น

... เพราะ ...

... เพราะว่า ...

... เป็นเหตุมาจาก ...

... เนื่องจาก ...

ภาษาที่ใช้แสดงเหตุผล

ภาษาที่ใช้แสดงเหตุผลมี 2 ลักษณะใหญ่ ได้แก่
ใช้สันธานแสดงเหตุผล และไม่ใช่สันธาน

ไม่ใช่สันธานแสดงเหตุผล

ในข้อความที่แสดงเหตุผล ไม่มีสันธานแสดงเหตุผล
แต่เนื้อความบ่งบอกว่าตอนใดเป็นเหตุผลตอนใดเป็นข้อสรุป
เราจะใช้ภาษาแสดงเหตุผลลักษณะนี้เมื่อไม่ต้องการให้
การแสดงผลเห็นชัดเจนเกินไป เช่น ในคำขวัญ

ภาษาที่ใช้แสดงเหตุผล

ภาษาที่ใช้แสดงเหตุผลมี 2 ลักษณะใหญ่ ได้แก่
ใช้สันธานแสดงเหตุผล และไม่ใช่สันธาน

ไม่ใช่สันธานแสดงเหตุผล

เช่น วินัยเริ่มที่บ้าน สอนลูกหลานให้เป็นระเบียบ

ส่วนที่เป็นเหตุผล คือ วินัยเริ่มที่บ้าน

ส่วนที่เป็นข้อสรุป คือ สอนลูกหลานให้มีระเบียบ

เราอาจจะเติมสันธานแสดงเหตุผลไปได้ ดังนี้

เพราะว่า วินัยเริ่มที่บ้าน **เพราะฉะนั้น** (คุณพ่อ คุณแม่ คุณปู่

คุณน้า ฯลฯ) สอนลูกหลานให้มีระเบียบ

ข้อใดไม่มีการแสดงเหตุผล

1. คนมั่ง่ายจะได้ยาก คนมักลำบากจะได้ดี

2. ประชาชนมั่นคงในศีลธรรม สังคมก็จะมีแต่ความสงบสุข

3. ปากจมูกเป็นประตู่ หูตาเป็นหน้าต่างที่ต้องเปิดปิดตามเวลา

คำขวัญในข้อใดไม่มีการ แสดงเหตุผล

1. อย่าเดินใจลอยข้ามถนน รถจะชนเอา

2. ล้างผักให้หมดพิษ เพื่อชีวิตที่ปลอดภัย

3. ช่วยกันประหยัดพลังงาน ด้วยวิธีการहारสอง

คำขวัญในข้อใดไม่มีการ แสดงเหตุผล

1. อย่าเดินใจลอยข้ามถนน รถจะชนเอา

2. ล้างผักให้หมดพิษ เพื่อชีวิตที่ปลอดภัย

3. ช่วยกันประหยัดพลังงาน ด้วยวิธีการहारสอง

ข้อใดไม่แสดง ความเป็นเหตุ เป็นผล

1. เพราะสังคมไทยเปลี่ยนไปมาก
ประเพณีบางอย่างจึงดำรงอยู่ได้ยาก

2. ตามแนวคิดทางสถาปัตยกรรม
ความว่างอาจสำคัญกว่าเนื้อที่ในตัวบ้าน

3. มีการแปลและจัดพิมพ์วรรณคดีไทยออกเป็นหลายภาษา
ทำให้วรรณคดีไทยเป็นที่รู้จักกันทั่วโลก

การอนุมาน

กระบวนการหาข้อสรุปจากการสังเกตเหตุผลที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น
การอนุมานมีอยู่ด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ

การอนุมานโดยวิธีนิรนัย

การอนุมานโดยวิธีอุปนัย

การอนุมานโดยวิธีนิรนัย

การแสดงผลจากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย

เป็นวิธีการแสดงผล จากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย
เริ่มจาก หลักทั่วไป (เหตุผลรวม) กับ กรณีเฉพาะ
(เหตุผลย่อย) อีกหนึ่งกรณีแล้วจึงสรุป

เช่น

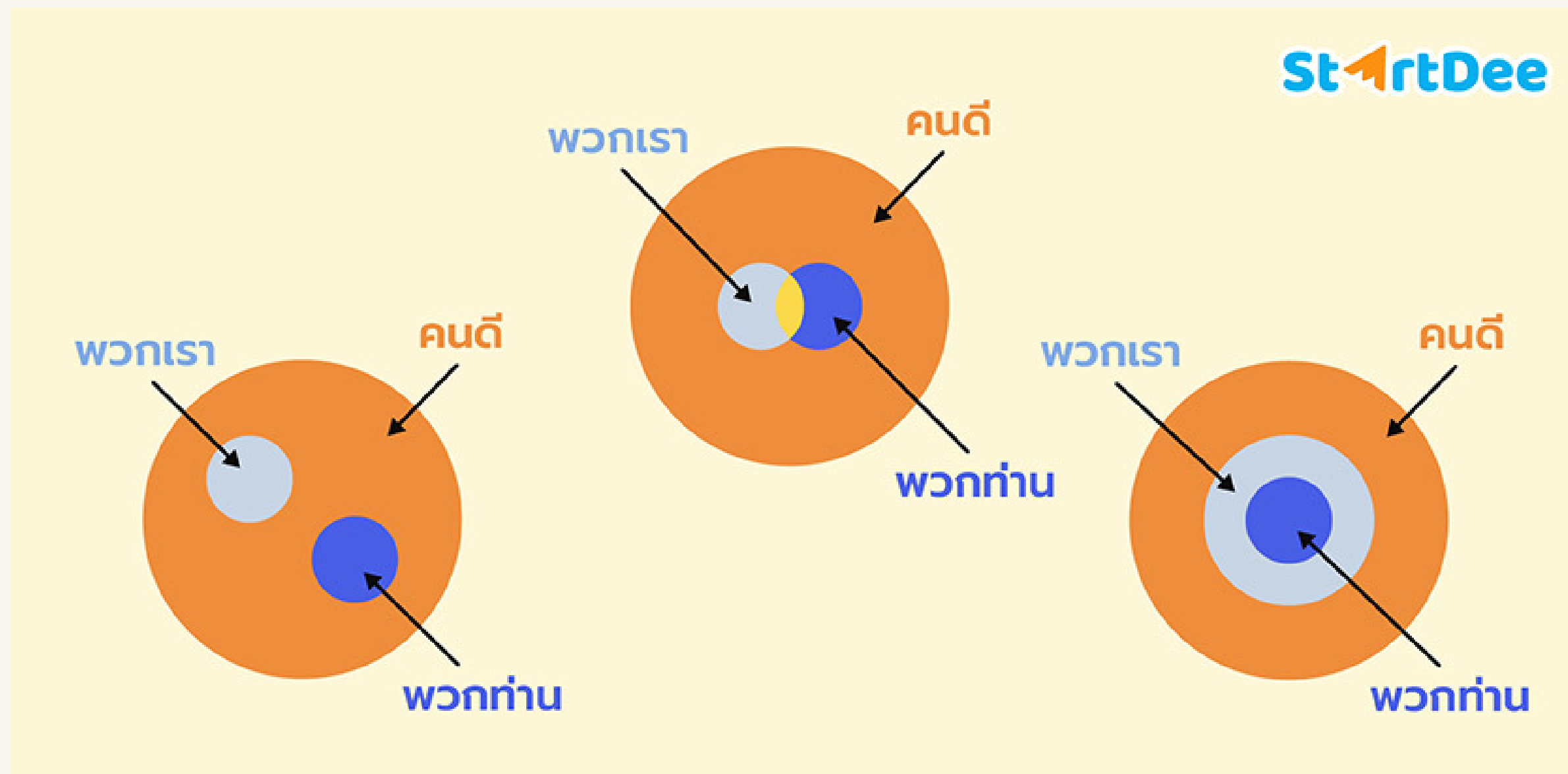
ผู้ที่มีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไปมีสิทธิ์เลือกตั้ง (เหตุผลรวม)
นภาพายู ๑๘ ปี (เหตุผลย่อย)
ดังนั้นนภาพายูจึงมีสิทธิ์เลือกตั้ง (ข้อสรุป)

สังเกตว่าการแสดงผลในตัวอย่างข้างต้น หลักทั่วไปที่ยกมานั้นเป็นกฎเกณฑ์ที่ต้องทำตามและเป็นจริงเสมอ
กรณีเฉพาะและข้อสรุปก็เลยเป็นจริงตามไปด้วย การแสดงผลในตัวอย่างนี้จึงสมเหตุสมผล

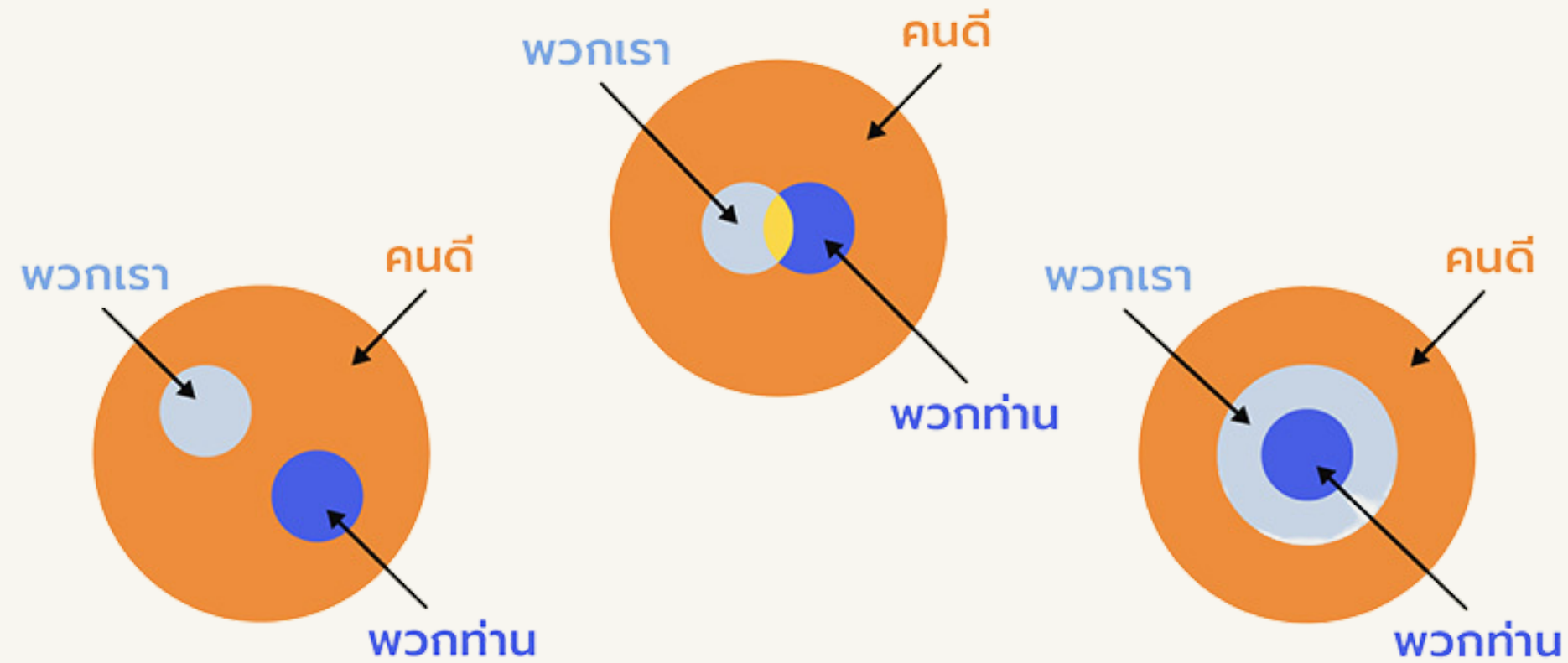
แต่การแสดงผลที่ไม่สมเหตุสมผลก็มีเหมือนกัน

การอนุมานโดยวิธีนิรนัย

พวกเราทุกคนเป็นคนดี พวกท่านทุกคนก็เป็นคนดี ดังนั้นพวกเราเป็นพวกเดียวกัน

การอนุมานโดยวิธีนิรนัย

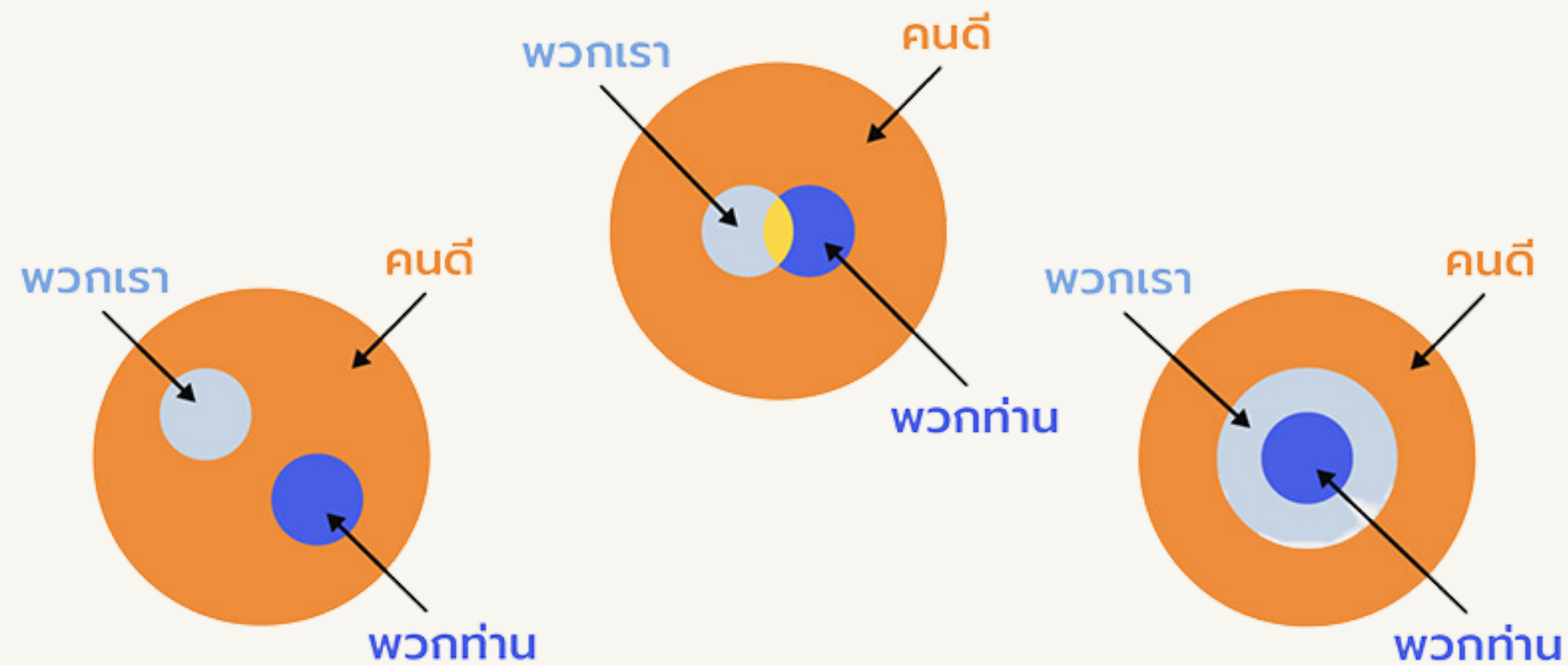

จากแผนภาพเราจะอธิบายได้ว่า

1. พวกเราและพวกท่านเป็นคนดี แต่ไม่ใช่พวกเดียวกัน
2. พวกเราและพวกท่านเป็นคนดี และพวกท่านบางคนเป็นพวกเดียวกันกับเรา
3. พวกเราและพวกท่านเป็นคนดี และพวกท่านทุกคนเป็นพวกเดียวกันกับเรา

การอนุมานโดยวิธีนิรนัย

จะเห็นว่าข้อสรุปในตัวอย่างเป็นไปตามข้อสรุป 3. เท่านั้น

แต่ข้อสรุป 1. และ 2. ก็ยังมีความเป็นไปได้อยู่ เมื่อไม่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจน

ว่า ‘ต้องเป็นเช่นนั้น’ เราจึงถือว่าการหาข้อสรุปด้วยการอนุมานแบบนิรนัยในกรณีนี้ไม่สมเหตุสมผล

การอนุมานโดยวิธีอุปนัย

คือการแสดงเหตุผลจากส่วนย่อยไปหาส่วนรวม

การแสดงผลจาก ส่วนย่อยไปหาส่วนรวม
เริ่มจากข้อมูลหรือกรณีต่าง ๆ แล้วจึงได้ข้อสรุปรวมว่า
‘น่าจะเป็นเช่นนั้น’

เช่น

อากาศที่ร้อนอบอ้าว
ท้องฟ้ามีเมฆมากและมีดครึ้มเป็นสัญญาณบ่งบอกว่าฝนกำลังจะตก
วันนี้อากาศร้อนอบอ้าว ท้องฟ้ามีเมฆมากและมีดครึ้มมาก
ดังนั้นวันนี้ฝนน่าจะตก

การอนุมานโดยวิธีอุปนัย

คือการแสดงเหตุผลจากส่วนย่อยไปหาส่วนรวม

เนื่องจากข้อสรุปที่ได้จากการอนุมานด้วยวิธีอุปนัยเป็นการสรุปจากข้อมูลจำนวนหนึ่ง
ข้อสรุปที่ได้จะครอบคลุมข้อมูลต่าง ๆ ว่า ‘น่าจะเป็นเช่นนี้’ แต่ไม่สามารถสรุปชัด ๆ
ได้ว่าการแสดงเหตุผลนี้สมเหตุสมผลได้หรือไม่ ข้อสรุปที่ได้จากการอนุมานแบบอุปนัยจึงไม่ตายตัว
ขึ้นอยู่กับน้ำหนักของเหตุผลและข้อมูลข้อเท็จจริงที่มาสนับสนุนการแสดงเหตุผลนั้น ๆ
เพราะถ้ามีข้อเท็จจริงมาก มีหลักฐานสนับสนุนมาก ข้อสรุปที่ได้ก็จะน่าเชื่อถือและสมเหตุสมผลมากขึ้น

นิรภัย VS อุปภัย

นิรภัย

ข้อสรุปของนิรภัย “ต้องเป็นเช่นนั้น ” หรือ “**ย่อม**เป็นเช่นนั้น ”

ไม่มีทางเลียงเป็นอื่นได้ เนื่องจากข้อสนับสนุนเป็นทุกกรณี

ข้อสรุปเป็นกรณีหนึ่งในทุกกรณีนั้น จึงไม่มีทางที่จะเป็นอื่นได้

อุปภัย

ข้อสรุปของอุปภัย “น่าจะเป็นเช่นนั้น” “ควรจะเป็นเช่นนั้น”

“อาจจะเป็นเช่นนั้น” “คงจะเป็นเช่นนั้น ” “มักจะเป็นเช่นนั้น ”

ไม่ใช่ “ต้องหรือย่อมจะเป็นเช่นนั้น” เนื่องจากข้อสนับสนุน

ยกมาเพียงบางกรณีเท่านั้น ข้อสรุปจึงอาจไม่เป็นจริงตามนั้น

ข้อใดอาจอนุมานได้จากข้อความต่อไปนี้ (O-Net ๖๐)

ขนมจีนเป็นอาหารเส้นที่คนไทยนิยมกินกันทั่วไปโดยเฉพาะเมื่ออยู่นอกบ้าน เพราะสะดวกในการให้บริการ เสิร์ฟง่าย และกินง่ายจบในภาชนะใบเดียว เครื่องประกอบการกินขนมจีนแต่ละภูมิภาคคล้ายกันคือ มีเส้นขนมจีน ผักสด เหมือด หรือเครื่องเคียง และน้ำแกงที่ราด ซึ่งน้ำแกงจะต่างกันไปตามภูมิภาค ภาคเหนือมีน้ำเงี้ยว ภาคกลางมีน้ำยา น้ำพริก ภาคอีสานมีน้ำจั่ว และภาคใต้มีแกงไตปลา เป็นต้น

๑. คนไทยชอบกินขนมจีนมากกว่าข้าว
๒. ขนมจีนเป็นอาหารที่อร่อยและราคาไม่แพง
๓. ขนมจีนแต่ละภาคเป็นอาหารที่ต้องใช้ฝีมือในการปรุง
๔. อาหารประเภทขนมจีนนับได้ว่าเป็นอาหารพื้นบ้านของทุกภาค
๕. อาหารเส้นมีคุณค่าทางโภชนาการสูงเพราะมีผักสดและเครื่องเคียง

ข้อใดอาจอนุมานได้จากข้อความต่อไปนี้ (O-Net ๖๐)

ขนมจีนเป็นอาหารเส้นที่คนไทยนิยมกินกันทั่วไปโดยเฉพาะเมื่ออยู่นอกบ้าน เพราะสะดวกในการให้บริการ เสิร์ฟง่าย และกินง่ายจบในภาชนะใบเดียว เครื่องประกอบการกินขนมจีนแต่ละภูมิภาคคล้ายกันคือ มีเส้นขนมจีน ผักสด เหมือด หรือเครื่องเคียง และน้ำแกงที่ราด ซึ่งน้ำแกงจะต่างกันไปตามภูมิภาค ภาคเหนือมีน้ำเงี้ยว ภาคกลางมีน้ำยา น้ำพริก ภาคอีสานมีน้ำจั่ว และภาคใต้มีแกงไตปลา เป็นต้น

บทความข้างต้นมีการแสดงเหตุผลว่า “ขนมจีนเป็นอาหารเส้นที่คนไทยนิยมกินกันทั่วไป โดยเฉพาะเมื่ออยู่นอกบ้าน เพราะสะดวกในการให้บริการ เสิร์ฟง่าย และกินง่ายจบในภาชนะใบเดียว” สืบเนื่องจากคำสันธาน ‘เพราะ’ จากนั้นจึงพูดถึงการกินขนมจีนของคนไทยในภาคต่าง ๆ ทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้ โดยชี้ให้เห็นถึงจุดที่เหมือน และจุดที่แตกต่างกัน

๑. คนไทยชอบกินขนมจีนมากกว่าข้าว

ตัดไปได้เลย เพราะไม่มีส่วนไหนในบทความพูดถึงข้าวเลย

๒. ขนมจีนเป็นอาหารที่อร่อยและราคาไม่แพง

ตัดได้เลย เพราะในบทความก็ไม่พูดถึงราคาของขนมจีนเหมือนกัน

๓. ขนมจีนแต่ละภาคเป็นอาหารที่ต้องใช้ฝีมือในการปรุง

ตัดได้อีก เพราะในบทความไม่พูดถึง ‘ฝีมือในการปรุง’ ขนมจีนเลย พูดถึงแค่การกินขนมจีนของคนไทยในแต่ละภาค

๔. อาหารประเภทขนมจีนนับได้ว่าเป็นอาหารพื้นบ้านของทุกภาค

ถ้าใช้การอนุมานแบบอุปนัย ข้อนี้ น่าจะถูกตัดทิ้งที่สุด เพราะบทความมีการกล่าวถึงการกินขนมจีนของคนไทยทั้งสี่ภาค ในเมื่อทุกภาคมีการกินขนมจีน การจะสรุปว่าขนมจีนเป็นอาหารพื้นบ้านของทุกภาคก็ทำได้อยู่

๕. อาหารเส้นมีคุณค่าทางโภชนาการสูงเพราะมีผักสดและเครื่องเคียง

ตัดได้เลย เพราะถึงในบทความจะพูดถึงผักสดเครื่องเคียง แต่ไม่พูดถึงคุณค่าทางโภชนาการของขนมจีนเลย